

Knelpuntenbrief III

Vereenvoudiging voor de burger en uitvoering: van fix naar solve

Inhoud

	Voorwoord	3
Knelpunt 1	Kindregelingen: naar één kinderbijdrage	4
	Voorbeeld: Complexiteit huidige kindregelingen bij gescheiden ouders en werken in buitenland	5
	Naar één integrale kindregeling	6
Knelpunt 2	Leefvormen AOW	7
	Voorbeeld: Gescheiden van tafel en bed	8
	Vereenvoudig de leefvormen	9
Knelpunt 3	Gegevensdeling ten behoeve van proactieve dienstverlening	10
	De SVB wil betere ondersteuning bieden door gebruik van gegevensdeling	11
	Het succes van samenwerking tussen uitvoering en politiek	12
	Heeft u nog vragen?	15

Voorwoord

In deze derde knelpuntenbrief presenteert de Sociale Verzekeringsbank u de belangrijkste en meest urgente knelpunten die burgers op dit moment ervaren bij de uitvoering van onze regelingen. Als publieke dienstverlener vormen wij één van de gezichten van de overheid en dus ook bij de SVB vindt de ontmoeting tussen burger en overheid plaats. De knelpuntenbrief is één van de manieren waarop wij op basis van onze ervaringen en deskundigheid een betere en meer eenvoudige publieke dienstverlening voor onze burgers onder uw aandacht kunnen brengen. Het is goed om te constateren dat wij als publieke dienstverlener in gezamenlijkheid met de Tweede Kamer, bewindspersonen en ministeries in staat zijn gebleken reeds een aantal van deze knelpunten om te zetten in oplossingen voor de burger. De vereenvoudiging voor de aanvraag van dubbele kinderbijslag, het wetsvoorstel tot afschaffing van de AOW-korting voor burgers met een premieschuld en de verhoging van de leeftijd bij de kostendelersnorm zijn hier mooie voorbeelden van.

Toch is er ook reden tot zorg. De continuïteit van de publieke dienstverlening staat in toenemende mate onder druk. In de Staat van de Uitvoering die op 18 januari dit jaar aan de Tweede Kamer is aangeboden wordt niet voor niets aangegeven dat door de grote complexiteit in wet- en regelgeving de toekomstbestendigheid van de publieke dienstverlening voor onze burgers in het gedrang komt. Naast de stapeling van beleid en ook de meer arbeidsintensieve maatwerkoplossingen worden we

geconfronteerd met een structureel krappe arbeidsmarkt. Dit vraagt om een ander soort oplossingen. In plaats van een "fix" binnen de bestaande complexe stelsels, moeten we naar een "solve" van de daadwerkelijke oorzaken van complexiteit. Een meer fundamentele vereenvoudiging en herziening van stelselonderdelen binnen de sociale zekerheid zijn nodig. Alleen dan kunnen wij onze burgers blijven geven waar ze recht op hebben.

De Sociale Verzekeringsbank wil vanuit haar expertise en haar contacten met burgers in deze knelpuntenbrief een aantal oplossingen aanreiken om zo bij te dragen aan de toekomstbestendigheid van de publieke dienstverlening en de sociale zekerheid. Wij stellen daarom drie structurele vereenvoudigingen voor die de knelpunten voor burgers echt oplossen. Voor nu en voor de toekomst. Deze vereenvoudigingen hebben betrekking op de volgende thema's:

- Kindregelingen
- Leefvormen AOW
- Gegevensdeling ten behoeve van proactieve dienstverlening

Graag nodigen wij u uit om daarover met ons in gesprek te gaan in de vorm van een dialoog met uw Kamer. Gezamenlijk werken aan meer vereenvoudiging voor burger en uitvoering, van verbetering naar oplossing, van fix naar solve!

Diana Starmans, Richard Wielinga en Simon Sibma

Kindregelingen: naar één kinderbijdrage

Alle ouders in Nederland kennen de kinderbijslag. De waardering voor deze eenvoudige tegemoetkoming voor de kosten van kinderen is hoog bij de circa twee miljoen ouders die er recht op hebben. Bijna een miljoen ouders ontvangt naast deze kinderbijslag ook nog het kindgebonden budget. Deze laatste is een inkomensafhankelijke regeling binnen het stelsel van toeslagen. Voor deze kindregelingen hebben ouders op dit moment te maken met twee verschillende wetten, twee verschillende uitvoerders die opereren in twee verschillende stelsels.

Een deel van de ouders die recht hebben op beide tegemoetkomingen, ervaren knelpunten doordat zij te maken krijgen met deze twee kindregelingen, twee loketten en twee stelsels van uitbetalingen. De regelingen worden op verschillende momenten en op verschillende wijze uitbetaald. Zo is het bedrag aan kinderbijslag op voorhand zeker en ontvangen zij dit per kwartaal. Het kindgebonden budget wordt daarentegen vooraf maandelijks uitbetaald en na afloop van het jaar pas definitief vastgesteld. Dit kan later tot ongewenste terugvorderingen of nabetalings

leiden. De laatste groep burgers dient zelf na te gaan of zij op basis van hun actuele inkomen in aanmerking komen. Ouders vinden dit lastig, zeker bij een wisselend inkomen. Er is op dit moment sprake van circa 70.000 gevallen van niet-gebruik van het kindgebonden budget.

Als ouders eenmaal kindgebonden budget ontvangen, moeten zij vervolgens wijzigingen in hun situatie zelf actief doorgeven. Als veranderingen in inkomen of huishoudsituatie niet (tijdig) worden doorgegeven, kan dit resulteren in nabetalings of terugvorderingen bij de definitieve berekening. Dit wordt pas zichtbaar bij de definitieve vaststelling in het jaar ná het jaar waarin de toeslag is ontvangen. Circa 30% van de ouders dat een toeslag ontvangt, moet uiteindelijk een bedrag terugbetalen. Ook in de internationale context leidt samenloop van kindregelingen voor ouders tot knelpunten. Het gebrek aan gegevens over partners in het buitenland en de complexe taakverdeling tussen uitvoerders zijn hiervan de oorzaak. De SVB stelt de samenloop van kindregelingen in het buitenland vast, terwijl Belastingdienst Toeslagen het kindgebonden budget vaststelt.

Voorbeeld

Complexiteit huidige kindregelingen bij gescheiden ouders en werken in buitenland

Het Kabinet spreekt in het coalitieakkoord de ambitie uit om het toeslagenstelsel af te schaffen. Het stelsel van de sociale zekerheid, bij uitstek bedoeld om te voorzien in bestaanszekerheid, biedt kansen als alternatief voor de toeslagen. Als het aan de SVB ligt, is dáár de sleutel voor vereenvoudiging van de Nederlandse kindregelingen gelegen. Eén kinderbijdrage, gebaseerd op het Vlaamse Groeipakket, bundelt de tegemoetkomingen voor ouders binnen het stelsel van de sociale zekerheid op het fundament van de kinderbijslag. Een deels inkomensafhankelijke regeling die uitgaat van zoveel mogelijk automatische toekenningen en aanpassingen bij wijzigingen in inkomen, gecombineerd met dienstverlening op maat. Die begrijpelijk is, terugvorderingen en niet-gebruik tot een minimum terugbrengt en vooral gemak voor ouders betekent. Met de basiszekerheid van de kinderbijslag. Deze vereenvoudiging zou een belangrijke verbetering betekenen voor alle ouders die recht hebben op beide regelingen en is urgent voor ouders die gescheiden hun kinderen opvoeden en ouders die over de grens werken of als arbeidsmigrant in Nederland zijn. Zij raken nu de weg kwijt tussen de stelsels.

Gescheiden

Lisa is gescheiden en heeft een minderjarige dochter. Haar ex-partner verdient meer dan zij. Bij de geboorte van haar dochter vroeg hij de kinderbijslag aan en dit hebben ze zo gelaten. Doordat haar ex-partner daardoor het recht heeft op kinderbijslag, is hij ook degene die in aanmerking komt voor het kindgebonden budget en de alleenstaande ouderkop (ALO). Vanwege zijn hogere inkomen is dit echter een bescheiden bedrag per maand. De ouders hebben zich onvoldoende gerealiseerd dat er een juridische relatie is tussen de kinderbijslag en het kindgebonden budget met ALO-kop.

Na anderhalf jaar komt Lisa er achter dat zij hierdoor elke maand geld heeft misgelopen. Dit wil ze veranderen. Onduidelijk is voor Lisa tot welke instantie zij zich nu moet richten. Bovendien moet haar ex-partner het er mee eens zijn om dit te wijzigen. Lisa had liever een meer eenvoudige regeling gehad met een basisbedrag en een inkomensafhankelijk deel. In dat geval had de SVB aan de voorkant meer persoonlijke dienstverlening kunnen bieden, waardoor zij geen geld was misgelopen. Bovendien had zij dan terecht gekund bij één loket voor vragen, niet alleen in het geval van een

scheiding maar ook bij andere situaties van grote inkomenswisselingen of levensgebeurtenissen.

Internationaal

Daan woont met zijn gezin in België, maar werkt net over de grens in Nederland onder een flexibel contract. Zijn vrouw werkt in België. Zij ontvangen gezinsuitkeringen uit België en Nederland. In Nederland bestaat dit uit een combinatie van kinderbijslag, kindgebonden budget en kinderopvangtoeslag. De kinderbijslag is onderdeel van sociale zekerheid en kent dus geen definitieve vaststelling achteraf, terwijl het kindgebonden budget als toeslag onderdeel is van het fiscale stelsel dat een voorschotsystematiek kent.

De eerste maanden gaat het goed. Maar dan ontvangen zij de eerste terugvordering uit Nederland. Zijn inkomen fluctueert en was daarom achteraf verkeerd vastgesteld. Hier hadden zij geen rekening mee gehouden en het kost hen moeite de terugvordering terug te betalen. En het blijft hier niet bij. Elke paar maanden ontvangen zij of een verzoek tot terugvordering of een nabetaling. De beschikkingen van verschillende uitvoerders duizelen en het geeft hen een onzeker gevoel.

Naar één integrale kindregeling

De SVB zou het liefst willen komen tot een samenhangend stelsel met een ander inkomensbegrip, waarbij hoge terugvorderingen worden voorkomen en de voorspelbaarheid in bestaanszekerheid voor burgers wordt vergroot. De bundeling van de twee regelingen vergroot de duidelijkheid en begrijpelijkheid bij ouders doordat er één regeling is, één uitbetaling en bij voorkeur één uitvoerder. Bij internationale situaties zal één Nederlandse gezinsbijslag bovendien eenvoudiger uitvoerbaar zijn. Door aanpassing van de huidige voorschotssystematiek en/of de vaststelling van het inkomen kan de zekerheid van het te verkrijgen bedrag voor ouders worden vergroot en wordt niet-gebruik bestreden. Dit zorgt voor een structurele vereenvoudiging in de kindregelingen. Niet alleen voor ouders maar ook voor de uitvoering.

Leefvormen AOW

De AOW is in 1957 in werking getreden in een tijd waarin mensen veelal ofwel gehuwd waren of alleenstaand. Momenteel kent het ouderdomspensioen nog steeds twee uitkeringshoogten voor ongehuwde AOW-gerechtigden (70% van het wettelijke minimumloon) en voor gehuwde AOW-gerechtigden (50% van het wettelijk minimumloon). Inmiddels is onze samenleving veranderd en zijn leefvormen meer pluriform geworden. Dit heeft geleid tot een veelheid aan stapeling van beleid, waardoor het stelsel van de AOW onnodig complex is geworden. Op dit moment zijn er 21 situaties van leefvormen¹ te onderscheiden, waarbij het voor burgers niet altijd te begrijpen is waar ze recht op krijgen. Ongehuwde ouderen met een LAT-relatie die ieder in een eigen huis wonen, ontvangen bijvoorbeeld de hoge AOW, terwijl in de meeste gevallen gehuwde ouderen die op een verschillend woonadres verblijven de lage AOW krijgen.

De huidige leefvormdefinities sluiten niet aan bij de verwachting van mensen. Ook zijn de criteria en uitkomsten niet altijd consistent. Zo ontvangen twee gehuwde AOW-gerechtigden

met een meerderjarig kind dat thuis woont ieder 50% AOW, terwijl twee ongehuwde AOW-gerechtigden met een meerderjarig kind een hoge AOW van 70% van het wettelijk minimumloon ontvangen. Er is sprake van steeds meer verschillende leefvormen, die ook in aandeel toenemen in de samenleving. Hierbij kan gedacht worden aan LAT-relaties, samengestelde gezinnen, meerdere koppels of vrienden die samenwonen. De wetgeving en de verwachtingen van burgers sluiten niet op elkaar aan. Dit leidt tot financiële onzekerheid, terwijl burgers behoefte hebben aan zekerheid en voorspelbaarheid.

Het beoordelen van leefvormen is bovendien complex en vanwege het ontbreken van objectieve criteria moeilijk vast te stellen. Burgers hebben veelal het gevoel dat de SVB bij verificatie achter de voordeur komt kijken. Deze complexiteit wordt nog eens versterkt bij AOW-gerechtigden die in het buitenland wonen. Circa 10% van de AOW-gerechtigden verblijft in het buitenland. Handhaving in het buitenland is tijdrovend en ook complex door gebrek aan gegevens uit de basisregistratie van andere landen en culturele verschillen.

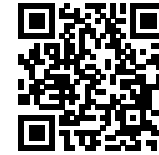
¹ Zie verkenning Leefvormen in de AOW

Voorbeeld

Gescheiden van tafel en bed

Frank en Maria zijn na vele jaren huwelijk uit elkaar gegroeid. Ze hebben besloten te scheiden van tafel en bed. Ze zien elkaar nog regelmatig, bijvoorbeeld als ze op bezoek gaan bij hun kinderen en kleinkinderen. Ze gaan ook nog samen op vakantie. Frank vroeg de SVB om een hogere AOW, omdat hij met Maria duurzaam gescheiden leeft. Hij kreeg allemaal vragen over hoe vaak ze elkaar zagen, of ze samen op vakantie gingen en wie de rekeningen betaalt. De SVB wees het verzoek uiteindelijk af, omdat ze niet leefden alsof ze niet waren gehuwd. Frank begrijpt er niets van. Ze hebben toch ieder hun eigen huishouden waarvoor ze de kosten moeten dragen?

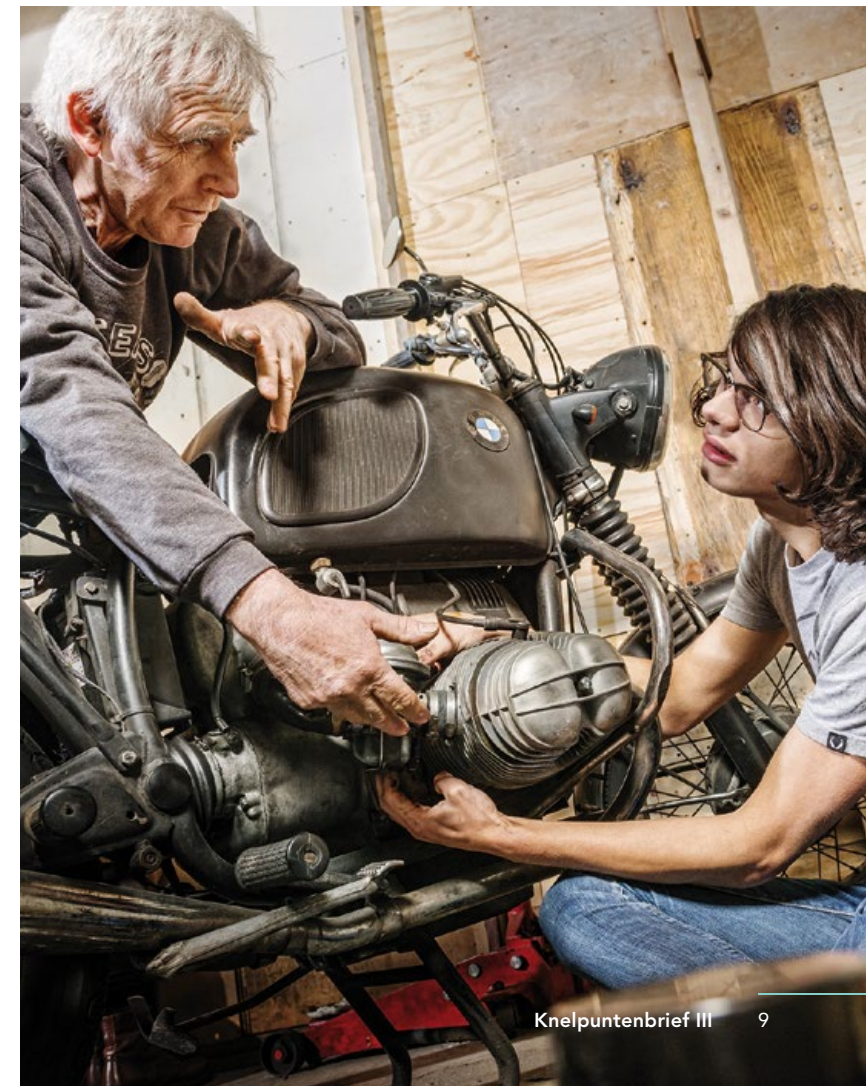
Lees hier de verkenning Leefvormen in de AOW.

Vereenvoudig de leefvormen

De SVB ziet mogelijkheden tot een aanzienlijke vereenvoudiging van de leefvormen die meer aansluit bij de huidige tijd en bij de verwachtingen van onze burgers. In de verkenning Leefvormen in de AOW zijn hiervoor verschillende alternatieven uitgewerkt. De grootste vereenvoudiging kan worden gerealiseerd door individualisering van de AOW. Ongeacht de leefvorm ontvangt dan iedereen hetzelfde AOW-bedrag. Andere alternatieven zijn uitgaan van het adresgegeven of door aan te sluiten bij het objectieve partnerbegrip, zoals ook door de Belastingdienst en Dienst Toeslagen wordt gebruikt. Omdat dit partnerbegrip uitgaat van objectieve criteria zoals het hebben van een gezamenlijk kind of gezamenlijk eigendom van een huis, is voor burgers duidelijk kenbaar en voorspelbaar wat de uitkeringshoogte van de AOW is. De keuze voor het objectieve partnerbegrip haalt mogelijk belemmeringen weg voor bijvoorbeeld het bieden van mantelzorg, of van tijdelijk onderdak bij crisissituaties. In die situatie zal er geen sprake zijn van partnerschap die de hoogte van de AOW kan beïnvloeden. Daarnaast heeft het gebruik van objectieve criteria tot gevolg dat het niet meer nodig is om naar de persoonlijke levenssfeer te vragen. Dit vraagt om een aanpassing van de AOW, waarbij kan worden aangesloten bij (het systeem van) het partnerbegrip dat in de fiscaliteit wordt gehanteerd. Dit betekent een aanzienlijke vereenvoudiging voor de publieke dienstverlening en voor de burger is het makkelijker om aan de voorwaarden te voldoen alsook is op voorhand duidelijk waar hij recht op heeft.

We roepen u op om werk te maken van vereenvoudiging van het stelsel voor onze ouderen. De verkenning leefvormen biedt voldoende aanknopingspunten om een van de varianten nader uit te werken.

Gegevensdeling ten behoeve van proactieve dienstverlening

De overheid beschikt voor de uitvoering van haar taken over de gegevens van burgers. Overheidsorganisaties mogen de gegevens alleen onderling delen als daar een wettelijke grondslag voor is binnen de grenzen van de privacyregels. Dat beschermt burgers tegen ongewenst gebruik van die gegevens. Voor burgers is het echter ook van groot belang dat hun gegevens die al bij de overheid bekend zijn, gemakkelijker gedeeld kunnen worden met andere publieke dienstverleners. Dat maakt het mogelijk om dienstverlening proactief in te richten en desgewenst automatisch te kunnen toekennen waar de burger recht op heeft. Dit voorkomt niet-gebruik en terugvorderingen. Nu is proactief gegevens delen nog lang niet altijd mogelijk omdat daarvoor vaak een wettelijke grondslag ontbreekt. De huidige grondslagen zijn namelijk beperkt tot enkel de

uitvoering van regelingen.

Door meer gebruik te maken van bij de overheid beschikbare gegevens, hoeven burgers minder gegevens zelf aan te leveren. Wanneer wijzigingen in de persoonlijke situatie van burgers door gegevensdeling worden verwerkt, kan in een aantal gevallen de inlichtingenplicht komen te vervallen en kunnen ook daar terugvorderingen en boetes worden voorkomen. Binnen de sociale zekerheidsketen gebeurt al veel om informatiedeling mogelijk te maken om zo de burger een optimale dienstverlening te kunnen bieden. Er is echter nog meer nodig om gegevensdeling te verbeteren en het mogelijk te maken om burgers proactief en gericht te kunnen benaderen. Hierbij kijken we ook naar voorbeelden buiten Nederland, zoals de Kruispuntbank in België.

De SVB wil betere ondersteuning bieden door gebruik van gegevensdeling

De potentie voor vereenvoudiging door middel van gegevensdeling is aanzienlijk. Publieke dienstverlening die ervoor zorgt dat burgers minder informatie hoeven te verstrekken, minder handelingen hoeven te verrichten en meer handelingsvrijheid en regie ervaren. Proactief de juiste doelgroep te kunnen benaderen en daarvoor de actuele gegevens over woonsituatie, inkomen, vermogen en bezittingen van deze mensen te kunnen opvragen bij ketenpartners/ bronhouders kan het niet-gebruik van sociale verzekeringen tegengaan. Het doenvermogen van burgers vormt dan bovendien veel minder vaak een belemmering bij het doen van een aanvraag.

Hiervoor is het belangrijk dat de SVB een bredere taakopdracht verkrijgt, die aangeeft dat de SVB om het gebruik van inkomensregelingen te bevorderen, mogelijke rechthebbenden proactief en gericht mag benaderen. Een dergelijke bredere taakstelling maakt het mogelijk om grondslagen te realiseren voor het delen van gegevens. Dit sluit aan bij het advies van de Algemene Rekenkamer van november 2019 naar aanleiding van het rapport 'Ouderdomsregelingen ontleed', bij de IBO-vereenvoudigingsvoorstellen en bij de Werkagenda SUWI en is in de geest van de Wet eenmalige gegevensuitvraag. Daarnaast is het belangrijk om te komen tot een eenduidig begrippenkader, zoals het inkomens- of partnerbegrip, om te zorgen dat gegevens vanuit verschillende overheidsorganisaties dezelfde waarde hebben en transparant zijn voor burgers en overheid.

Het succes van samenwerking tussen uitvoering en politiek

In de afgelopen jaren zijn verschillende vereenvoudigingen gerealiseerd met positieve effecten voor zowel burgers als uitvoering. De knelpuntenbrieven van de SVB, maar ook de vele werkbezoeken die Kamerleden en bewindspersonen aan onze organisatie hebben gebracht, hebben daar zonder meer aan bijgedragen. De SVB spreekt haar waardering uit voor deze betrokkenheid bij ons als publieke dienstverlener. Deze samenwerking tussen uitvoering en politiek heeft ook mooie resultaten gebracht voor onze burgers, die wij graag nog onder uw aandacht brengen.

Verhoging leeftijd kostendelersnorm van 21 jaar naar 27 jaar

De kostendelersnorm betekent dat wanneer een AIO/Anw-gerechtigde samenwoont met meer volwassenen, de uitkeringshoogte daarop wordt aangepast. Hoe meer volwassen personen in een huis wonen, hoe lager de uitkering. In een eerdere knelpuntenbrief heeft de SVB aangegeven dat ouders met een kostendeler geconfronteerd kunnen worden met een verlaging van de AIO- of Anw-uitkering, bijvoorbeeld als een inwonend kind 21 jaar wordt. Ook gemeenten hebben dit signaal afgegeven. De minister heeft deze signalen verwerkt in een wetwijziging en sinds 1 januari 2023 is de leeftijd van de kostendelersnorm verhoogd van 21 jaar naar 27 jaar. Dit betekent een grote verbetering voor veel burgers die op

dit moment of in de toekomst AIO of Anw ontvangen. Door het verhogen van de kostendelersnorm naar 27 jaar worden zij niet meer gekort op hun uitkering wanneer hun inwonende kind stopt met studeren of 21 jaar wordt.

Afschaffing schuldige nalatigheid

De SVB heeft in de vorige knelpuntenbrief kwetsbaarheden geadresseerd van het huidige systeem van schuldig nalatig verklaren. Het niet betalen van verschuldigde AOW-premie kan voor burgers gevolgen hebben voor de toekomstige hoogte van hun AOW. Op voordracht van de Belastingdienst, die belast is met het innen van belasting en premies, kan de SVB iemand in zo'n situatie 'schuldig nalatig' verklaren. Dit heeft tot gevolg dat iemand gekort wordt op de toekomstige AOW-uitkering.

Deze korting kan onevenredig aanvoelen voor betrokkenen die hun belasting- en premieschuld wel willen betalen maar om allerlei redenen niet kunnen betalen. Vaak is sprake van een lange tijd (tientallen jaren) tussen het niet betalen van de premie en het negatieve gevolg, de daadwerkelijke korting op het AOW-pensioen. De korting op de AOW staat niet altijd in verhouding tot de openstaande premieschuld.

In samenwerking met de Belastingdienst en de ministeries van Financiën en SZW is het

wetsvoorstel 'Afschaffen schuldige nalatigheid' opgesteld. Dit wetsvoorstel ligt nu in de Tweede Kamer. Het is van belang met het oog op de positie van burgers en een eenvoudige uitvoering dat dit wetsvoorstel spoedig in werking kan treden.

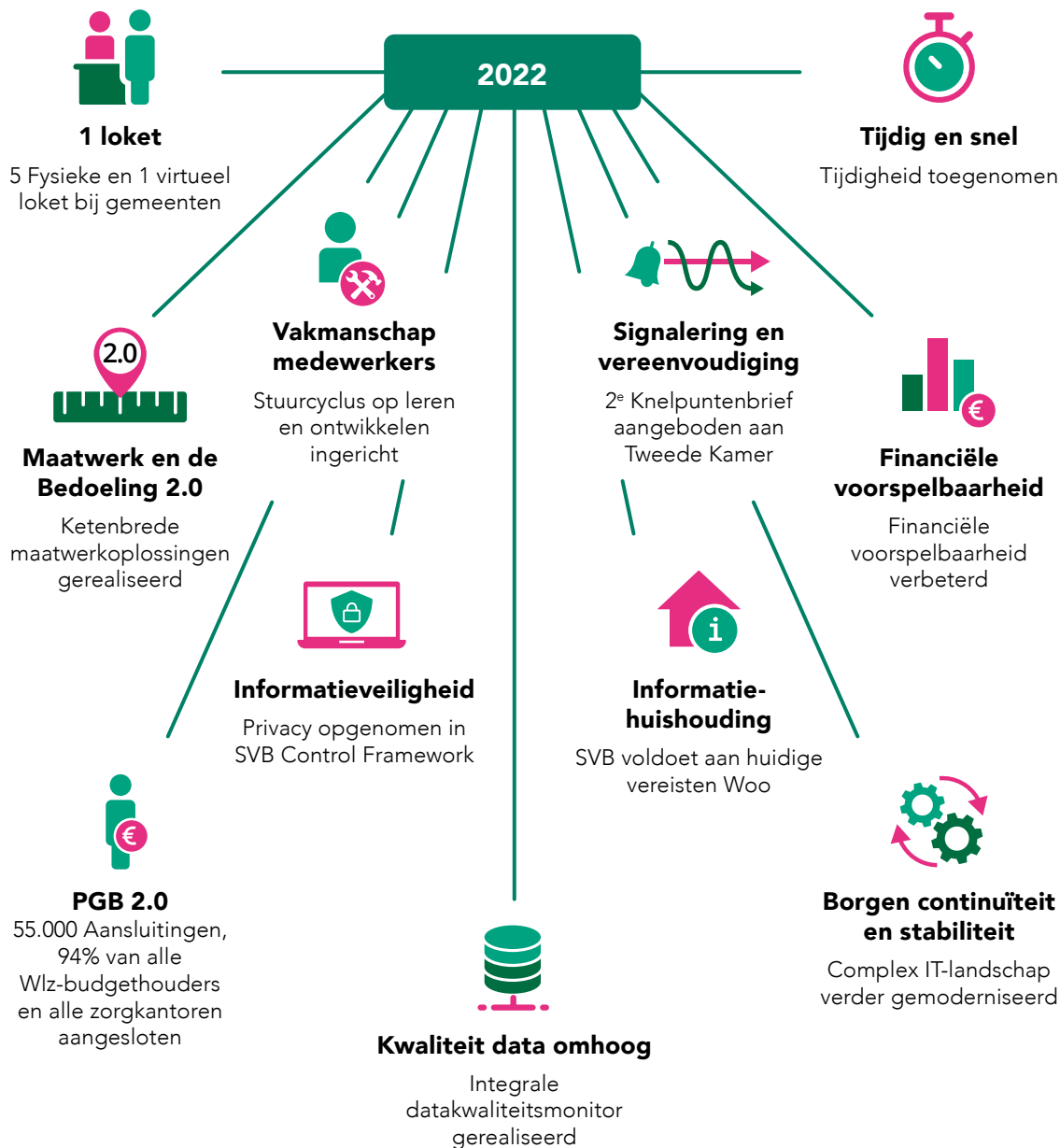
Het afschaffen van schuldige nalatigheid doet niets af aan de plicht tot betaling van de premie. Deze plicht blijft onveranderd. De Belastingdienst zal de inning van de onbetaalde premie als onderdeel van de belastingaanslag blijven continueren.

Dubbele kinderbijslag bij intensieve zorg

Per 1 april 2024 wordt via een wetsvoorstel het toekennen van dubbele kinderbijslag voor een kind met intensieve zorg (DKIZ) met terugwerkende kracht mogelijk met een standaard termijn van zes maanden. Het wetsvoorstel biedt ook een basis om ouders met een Wlz-indicatie voor hun kind automatisch DKIZ toe te kennen. In het traject naar deze wetswijzigingen hebben het ministerie van SZW, de SVB en het CIZ samen intensief opgetrokken.

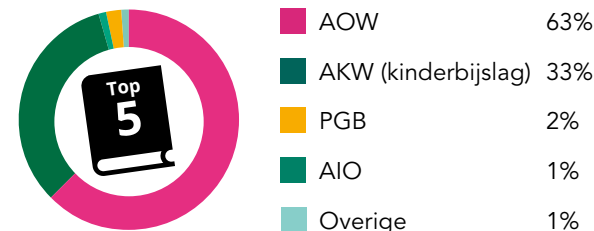
De SVB heeft in een eerdere knelpuntenbrief het gebrek aan de mogelijkheid om DKIZ toe te kennen met terugwerkende kracht geadresseerd. Ook gaf de SVB het belang aan van het terugdringen van niet-gebruik van de dubbele kinderbijslag bij ouders van een kind met intensieve zorg.

SVB IN BEELD

Top 5 regelingen in 2022

Verdeling van burgers over verschillende regelingen

Totaal uitkeringen

De SVB heeft in 2022 totaal

Bijdrage aan burgers

De SVB heeft in 2022 aan

Tijdelijke regelingen uitgevoerd door de SVB:

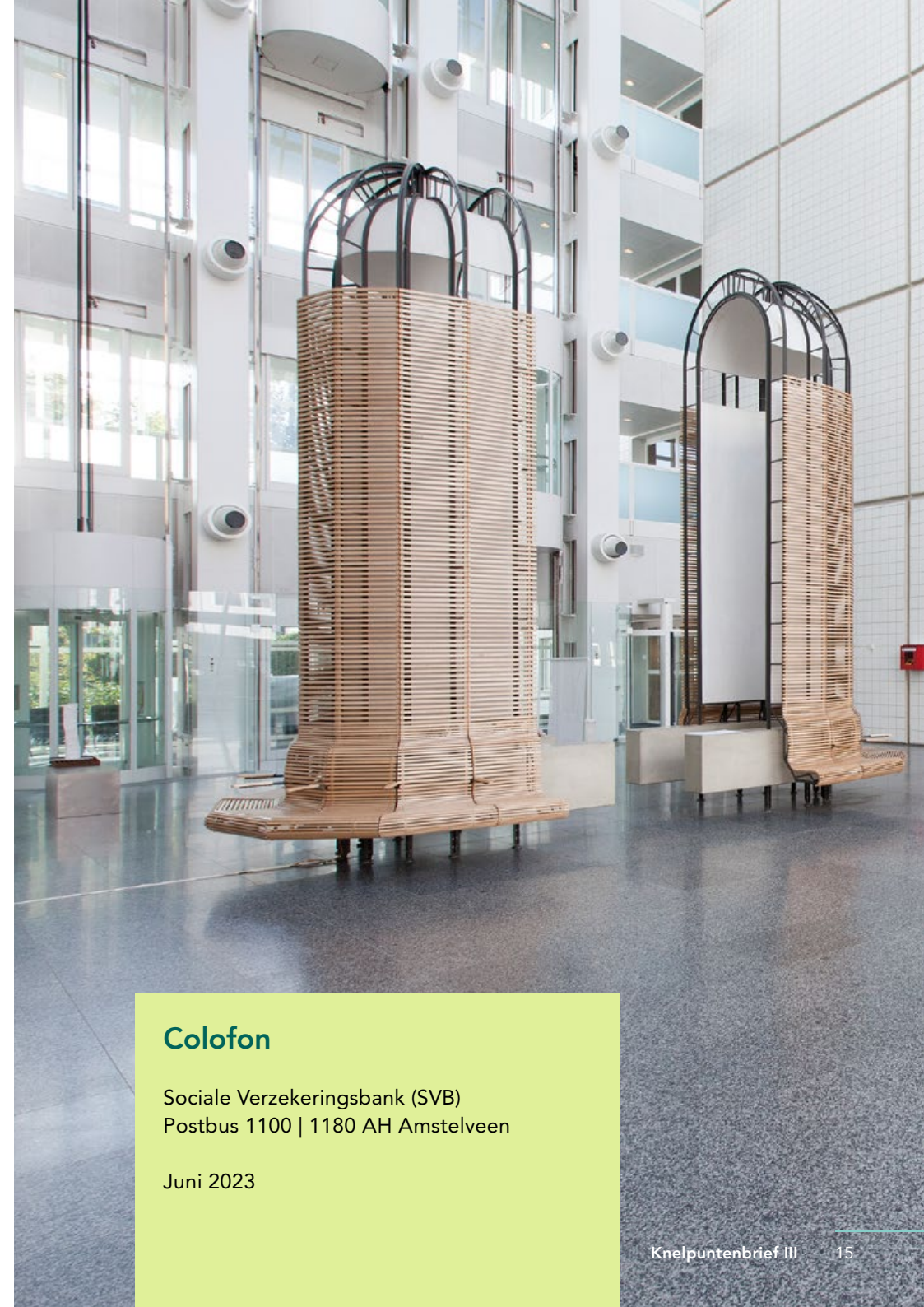

¹ Afghanistan en Oekraïne

² Met uitvoering van additionele regeling Tijdelijke Tegemoetkomingsregeling (TTKO) I en II

Heeft u nog vragen?

Wilt u meer weten over één van de knelpunten? Of wilt u met de SVB in gesprek naar aanleiding van deze brief? Neemt u dan contact op met Wouter Kools, bestuursadviseur bij de SVB via wkools@svb.nl.

Colofon

Sociale Verzekeringsbank (SVB)
Postbus 1100 | 1180 AH Amstelveen

Juni 2023

